

แม่จ๋า... หนูคันกัน

พญ.เปรมจิต ไวยาวัจฉัย

ภาควิชาปรสิตวิทยา

Faculty of Medicine Siriraj Hospital

คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

อาการคันบริเวณทวารหนัก (Anal pruritus) เป็นผลจากการมีภาวะระคายเคืองต่อผิวหนังบริเวณรูเปิดทวารหนัก และบริเวณใกล้เคียง ซึ่งสาเหตุของการคันอาจเกิดได้จาก การได้รับสารที่ฤทธิ์ระคายเคืองเช่น การรับประทานอาหารรสจัด ยาปฏิชีวนะบางชนิด การสัมผัสสิ่งกระตุ้นให้ระคายเคืองเช่น การใช้กระดาษชำระที่มีผลต่อการระคายเคืองเนื้อเยื่อรอบทวารหนัก การระคายเคืองจากสารบางชนิดในอุจจาระ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อท้องเสียหรือถ่ายอุจจาระบ่อยกว่าปกติ การมีริดสีดวงทวารหนัก ผื่นจากโรคทางผิวหนังและการติดเชื้ออื่น ๆ บริเวณทวารหนักเช่น พยาธิเข็มหมุด เชื้อรา ยีสต์บางชนิด และหูดเป็นต้น สำหรับในเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีประวัติบุคคลในครอบครัวมีอาการเช่นเดียวกัน นอกจากสิ่งกระตุ้นที่ทำให้เกิดการระคายเคืองแล้ว การติดเชื้อที่สำคัญและพบบ่อยคือ การติดเชื้อจากพยาธิเข็มหมุด (Pinworm) หรือบางครั้งเรียกว่าพยาธิเส้นด้าย (Threadworm)

พยาธิเข็มหมุด (Enterobius vermicularis) คืออะไร

พยาธิเข็มหมุดคือพยาธิตัวกลมชนิดหนึ่งมีขนาดเล็กประมาณ 2-10 มิลลิเมตรสีขาว รูปร่างคล้ายเข็มหมุดหรือเส้นด้ายเมื่อมองด้วยตาเปล่า จึงทำให้เรียกกันว่าพยาธิเข็มหมุดหรือพยาธิเส้นด้าย อาศัยในทางเดินอาหารโดยเฉพาะทางเดินอาหารส่วนล่าง พยาธิชนิดนี้จะแย่งกินอาหารของคน และทำให้เกิดอาการคันรอบทวารหนัก พบมากในเด็กวัยเรียนอายุประมาณ 5-8 ปีและพบมากในกลุ่มเด็กที่อยู่รวมกันเช่นเด็กในสถานเลี้ยงเด็ก หรือโรงเรียนประจำ

พยาธิเข็มหมุดติดต่อได้อย่างไร

เมื่อพยาธิเข็มหมุดเจริญเติบโตและสืบพันธุ์ในระบบทางเดินอาหารของคนแล้ว พยาธิตัวผู้จะตายไป ส่วนพยาธิตัวเมียจะออกมาวางไข่บริเวณรูเปิดทวารหนักโดยเฉพาะในเวลากลางคืน หลังจากนั้น 4-6 ชั่วโมงไข่จะสามารถเจริญเป็นไข่ระยะติดต่อได้เมื่ออยู่ในสภาวะที่เหมาะสม การที่มีไข่พยาธิบริเวณทวารหนักจะกระตุ้นให้เกิดการระคายเคืองต่อผิวหนังบริเวณนั้น ทำให้คัน เมื่อเด็กหรือผู้ติดเชื้อเกาบริเวณทวารหนัก ไข่ของพยาธิจะติดไปตามเล็บ ง่ามนิ้วมือ หรืออาจตกลงไปบนที่นอน ผ้าห่ม เสื้อผ้าได้ การติดต่อของพยาธิเข็มหมุดเกิดได้หลายวิธีทั้งทางตรงและทางอ้อม

1. จากการรับประทาน

หลังจากที่เด็กเกาบริเวณทวารหนัก ไช้ระยะติดต่อก็จะติดอยู่ตามง่ามนิ้วมือ เล็บและสามารถกลับสู่ทางเดินอาหารได้เมื่อเด็กเอามือเข้าปาก อมนิ้ว หรือการหยิบอาหารเข้าปากเป็นต้น นอกจากนี้ไช้พยาธิที่ติดอยู่ตามเสื้อผ้า ผ้าห่มของใช้ในบ้านก็เป็นตัวกลางให้เด็กจับและนำมาเข้าปากได้เช่นกัน

2. จากการหายใจ

ไช้พยาธิที่ตกบนเตียง ที่นอนสามารถฟุ้งกระจายในอากาศ และเมื่อสูดดมก็ทำให้ได้รับไช้พยาธิเข้าไปในทางเดินหายใจ เนื่องจากทางเดินหายใจและทางเดินอาหารมีบางส่วนต่อเนื่องกัน ทำให้เด็กกลืนไช้พยาธิลงไปทางเดินอาหารได้

3. จากการติดเชื้อย้อนกลับทางทวารหนัก

ในสภาวะที่เหมาะสม ไช้พยาธิสามารถทนอยู่ได้นานถึง 3 สัปดาห์และเจริญต่อเป็นตัวอ่อนซึ่งจะซ่อนไช้กลับเข้าไปทางทวารหนักและทางเดินอาหารต่อไปได้

อาการจากการติดเชื้อพยาธิเข็มหมุดเป็นเช่นไร

ส่วนมากมักไม่ทำให้เกิดอาการ ในกรณีที่มีอาการ อาการที่พบบ่อยคือการคันบริเวณทวารหนักโดยเฉพาะในเวลากลางคืน นอกจากทำให้เด็กนอนหลับไม่สนิท กระสับกระส่าย ร้องกวนแล้ว บางครั้งเมื่อเกาทำให้เกิดแผลถลอกและเป็นสาเหตุให้มีการติดเชื้อแบคทีเรียแทรกซ้อนได้ นอกจากนี้ถ้ามีพยาธิจำนวนมากซ่อนไช้ในเยื่อบุลำไส้ อาจทำให้เกิดการระคายเคืองเยื่อบุผนังลำไส้ มีอาการปวดท้อง เบื่ออาหาร ในบางกรณีที่มีการติดเชื้อย้อนกลับโดยกลับเข้าทางช่องคลอดในเพศหญิง พยาธิจะซ่อนไช้ไปในช่องคลอด มดลูกทำให้เกิดการอักเสบทางอวัยวะสืบพันธุ์เพศหญิงโดยมีอาการคันและตกขาวร่วมด้วย

เราจะวินิจฉัยการติดเชื้อพยาธิเข็มหมุดได้อย่างไร

จากประวัติข้างต้น การตรวจร่างกายที่มีลักษณะการอักเสบบริเวณผิวหนังรอบทวารหนัก และการตรวจทางห้องปฏิบัติเพื่อหาไช้พยาธิ โดยใช้สก๊อตเทปติดบริเวณทวารหนักหลังตื่นนอน ตอนเช้าทันที แล้วนำมาตรวจโดยกล้องจุลทรรศน์

เราจะรักษาการติดเชื้อพยาธิเข็มหมุดอย่างไร

ให้ยาถ่ายพยาธิ Albendazole 400 mg หรือ Mebendazole 100 mg หนึ่งครั้ง หลังจากนั้นให้ยาซ้ำอีกภายใน 2 สัปดาห์เพื่อป้องกันการติดเชื้อซ้ำ สำหรับยาถ่ายพยาธิชนิดนี้ควร

หลีกเลี่ยงในหญิงตั้งครรภ์ หญิงให้นมบุตร และในเด็กอายุต่ำกว่า 2 ปี นอกจากนี้ควรให้ยารักษา
ทั้งครอบครัว ถึงแม้ว่าบุคคลในครอบครัวจะยังไม่มีอาการก็ตามเพราะโรคนี้ติดต่อกันได้ง่าย

เราจะป้องกันการแพร่กระจายของโรคได้อย่างไร

ควรหมั่นรักษาความสะอาดร่างกายและของใช้ต่าง ๆ เช่น เสื้อผ้า ผ้าห่ม ที่นอน หมอน ตัด
เล็บมือให้สั้น ล้างมือบ่อย ๆ โดยเฉพาะเวลาก่อนรับประทานอาหารและหลังจากเข้าห้องน้ำ
อาบน้ำตอนเช้าเพื่อลดการสัมผัสเชื้อพยาธิและหลีกเลี่ยงการเกาบริเวณทวารหนัก